

Louis Zweers

# **BUIT**

De roof van Nederlands-Indisch cultureel erfgoed 1942-1950

Boom



Boom uitgevers Amsterdam, 2020

Concept, tekst, beeldresearch en samenstelling © Louis Zweers, Rijswijk 2020

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.stichting-pro.nl](http://www.stichting-pro.nl)).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Ontwerp verzorging omslag: Mijke Wondergem

Ontwerp binnenwerk: bij Barbara

Auteursfoto © Ingrid Kockx

Omslagbeeld: Rudolf Bonnet, *Balinese mannen met hak*, 1940, zwartkrijttekening, afmetingen onbekend, collectie Rudolf Bonnet, archiefphoto H. de Roever-Bonnet © erven Bonnet

Beeld op binnenflap: Willem Hofker, *Mebakti in gebed*, z.j. pasteltekening, 52 x 29.5 cm, Bali,

Collectie Sukarno/Indonesische staatscollectie. © Willem Gerard Hofker c/o Pictoright Amsterdam.

Dit beeld is geroofd tijdens de Japanse bezetting en dook later op in de Sukarno-collectie.

ISBN 9789024427215 | NUR 680

[www.boomgeschiedenis.nl](http://www.boomgeschiedenis.nl)

[www.bua.nl](http://www.bua.nl)

# INHOUD

## INLEIDING

### DEEL I KUNSTCOLLECTIES IN TURBULENTE TIJDEN

<b>1.</b>	<b>Kunstenaren in de verdrukking</b> .....	<b>21</b>
	‘Droomparadijs’ Bali	
	Duitse kunstenaars achter tralies	
	Andere Europese schilders	
	Japanse inval op Bali	
	De eigenzinnige Ketut Tantri	
	Hofker en Bonnet, kunstenaarsvrienden	
	Onrustig Bali, 1945 tot 1950	
	Dood in het ‘droomparadijs’, na 1950	
	Tragedie in Sanur	
	De onopgeloste moord op kunstenaar Jo König	
	Nederlands(-Indische) kunstenaars op Java	
	Zeeuws-Vlaamse schilder Imandt	
	Friese dandy Sonnega	
	Overhaaste vlucht van Wichers	
	De vergeten schilders	
	Dochter van Rietveld	
	Duistere landschappen van Goedvriend	
	De verlaten villa van Adolfs	
	Het tragische einde van Sayers	
	Plundering van Jan Franks atelier	
	Kunsthandelaren en verzamelaars	
	Kunstverzamelaars onder druk	
	Niet-geclaimde kunstwerken	
<b>2.</b>	<b>Museale en particuliere kunstcollecties</b> .....	<b>76</b>
	Geschonden monumenten en verbrande schilderijen	
	De Landsverzameling	
	Oranjeportretten	
	Gouverneursportretten	
	Op zoek naar het gouverneursportret van Van der Parra	
	Verloren gewaand topstuk van Raden Saleh	
	Vijfde bruikleencollectie-Regnault	
	‘De jap wist zich waarschijnlijk met al die slappe doeken geen raad.’	

- Privécollecties in de Japanse tijd en de bersiap  
 Twintig koffers vol kunst  
 De lotgevallen van Anna Resinks collectie  
 Geclaimde kunstwerken  
 ‘Rampok viert hoogtij’
- 3. De kunstcollectie van president Sukarno ..... 115**  
 Kunst in dienst van de revolutie  
 Kunstverzamelaar met een missie  
 De zaak-Hofker  
 Geschenken voor Sukarno  
 De kunstschaten van Sukarno in albums  
 Sukarno’s val en nalatenschap

## DEEL II VORSTELIJKE COLLECTIES

- 4. Zoektocht naar de kroonjuwelen van de sultans ..... 137**  
 Sultan van Atjeh: een trommel vol kroonjuwelen  
 Vorstenhuis van Asahan: de gestolen pusaka-kris  
 Sultan van Pontianak: gouden tiara’s en het zakhorloge  
 Onttroonde sultans  
 Sultan van Siak: schenking aan de Republiek  
 Balinese vorst: op zoek naar een briljant uit sacrale kris

## DEEL III NATIONALE INSTELLINGEN EN COLLECTIES IN OORLOGSTIJD

- 5. Musea ..... 151**  
 Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen  
 Historische musea  
 Landsarchief  
 Oudheidkundige Dienst  
 Oudheidkundige musea  
 Geologisch Museum
- 6. Botanische tuinen ..... 176**  
 ’s Lands Plantentuin te Buitenzorg  
 ‘Nipponwerkers’  
 Chaos in de Plantentuin  
 Botanische tuin en Raffles Library & Museum in Singapore
- 7. Observatoria en instituten ..... 188**  
 Meteorologisch Instituut en Sterrenwacht Lembang  
 De medisch-wetenschappelijke Instituten Eijkman en Pasteur  
 De beruchte medische unit 731

## DEEL IV DE GROTE BOEKENROOF

<b>8. Operatie boekenroof</b> .....	<b>197</b>
Geroofde boekencollecties	
Ontruimde boekwinkels	
Verdwenen bibliotheken	
Restitutieclaims wetenschappelijke bibliotheken	
‘Monuments Men’ in actie	
Opsporing geroofde boeken	

## DEEL V RECHTSHERSTEL EN RESTITUTIE

<b>9. Indische Raad voor het Rechtsherstel</b> .....	<b>209</b>
Liquidatie van ‘verweesde’ boeken en schilderijen	
<b>10. Geroofde cultuurobjecten in Japan</b> .....	<b>212</b>
Japanse tegenwerking	
Restitutieclaims particuliere verzamelaars	
‘Kluisjesroof’	
Aziatica in Amerikaanse handen	
Restitutieclaims musea en instellingen	
Restitutieclaims vrijmetselarij en Joodse gemeenschap	
<b>11. Japanse compensatie?</b> .....	<b>225</b>
<b>12. Slotbeschouwing</b> .....	<b>228</b>
Kunstcollecties in oorlogstijd	
Musea, bibliotheken en archieven	

<b>Dankwoord</b> .....	<b>236</b>
<b>Noten</b> .....	<b>238</b>
<b>Lijst van afkortingen</b> .....	<b>278</b>
<b>Bibliografie</b> .....	<b>281</b>
<b>Geraadpleegde bronnen</b> .....	<b>288</b>
<b>Illustratieverantwoording</b> .....	<b>291</b>
<b>Personenregister</b> .....	<b>292</b>



# INLEIDING